

Læreplan for Religion og filosofi

*****

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i religion og filosofi

(Jf. § 22 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne tilegner sig viden om og forståelse af kristendommen og den inuitiske religion. Eleverne skal have kendskab til de forskellige verdensreligioner samt andre religiøse livsanskuelser og filosofiske retninger. Eleverne skal opnå indblik i det etiske grundlag for forskellige menneskesyn. Desuden skal eleverne tilegne sig viden om den grønlandske missions- og kirkehistorie.

Stk. 2. Undervisningen skal give forudsætninger for, at eleverne kan udvikle forståelse for grundlæggende religiøse og etiske livsspørgsmål, der omhandler forholdet til andre mennesker og til dem selv. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan menneskesyn, livssyn, natur- og kultursyn samt verdensforståelse påvirker og udvikler deres personlighed og valg i tilværelsen.

Stk. 3. Undervisningen skal belyse, hvorledes den religiøse dimension har betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og for forholdet til andre mennesker. Undervisningen skal medvirke til at støtte og udvikle elevernes evne til dialog med mennesker, der har en anden tro eller et andet livssyn.

Stk. 4. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opnår forståelse af kristendommens særlige betydning for den grønlandske kultur. Undervisningen skal endvidere medvirke til, at eleverne udvikler forståelse for andre religioners og livsanskuelsers betydning som kulturarv og som en vigtig forudsætning for tro, moral, samfundssyn og livstolkning. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan forskellige samfund og kulturer bygger på religiøse eller filosofiske opfattelser og værdier.

Bemærkninger til og uddybelse af formålet

Det overordnede formål for religion og filosofi er at give kendskab til og indsigt i, at alle mennesker berøres af livsspørgsmål, som ikke umiddelbart kan besvares med et ja / nej, eller hvor svaret ikke umiddelbart giver sig i en facitliste. Kundskabsmæssigt kan progressionen i faget ses som en tiltagende fordybelse i de religiøse erfaringer, filosofiske standpunkter og etiske og moralske vurderinger, som mennesker gennem og tiderne har gjort sig. Desuden ligger der i formålsbeskrivelsen et ønske om at bidrage til og understøtte elevernes alsidige personlige udvikling ud fra de spørgsmål, som de selv stiller til tilværelsen.

Fagets formål er opdelt i fire afsnit, som fra hver sit udgangspunkt belyser den religiøse dimension i menneskers liv. Grundlæggende er det vigtigt at vide noget om, hvad mennesker tror på, hvilke livssyn, de har, og hvordan tro og livssyn praktiseres.

Formålets *første* afsnit omhandler derfor, hvorledes læringen kan bidrage til, at eleverne får videreudviklet færdigheder, herunder et sprog, så de magter at samtale om livets store spørgsmål.

Formålets *andet* afsnit belyser vigtigheden af, hvorledes de mange syn på tilværelsen påvirker mennesker i deres livsvalg. De hører til basiselementerne, når det enkelte menneske skal finde sin identitet som individ i et givent samfund.

Formålets *tredje* afsnit beskriver sammenhængen mellem menneskets socialitet og den religiøse dimension som en indgang til fordomsfri dialog om dette aspekt. Det er vigtigt, at eleverne får en baggrundsviden om andre menneskers tro og livssyn.

Formålets *fjerde* afsnit perspektiverer med en særlig vægt på indsigt i det nutidige grønlandske tros- og livssynsgrundlag, altså det kristne livssyn, hvorledes dette grundsyn påvirker kultur og samfund bredt forstået. Samtidig skal eleverne gøres bekendt med kulturer og samfund, som forvalter deres tilværelse på et anderledes værdigrundlag. I sammenlignende analyser identificeres ligheder og forskelle inden for de forskellige kulturer.

Uddybende kan formålet også opdeles således:

Intellektuelt

Eleverne skal opnå viden om religioner og filosofiske standpunkter som et grundlæggende fagligt fundament, samt erhverve sig færdigheder i at samtale om og stille spørgsmål til tilværelsen ud fra forskellige kriterier og udgangspunkter.

Åndeligt

Eleverne skal bevidstgøres om, at menneskets tilværelsesforståelse primært hænger sammen med tradition, tydning og valg; altså at den religiøse dimension i tilværelsen har med tro og overbevisning at gøre, samt at personlige værdier grunder sig i ikke-beviselige antagelser. Det åndelige aspekt indebærer også en færdighed i at betjene sig af og forstå en mytisk-poetisk sprogbrug, der giver dybde i tilværelsen.

Etisk og moralsk

Eleverne skal vinde fortrolighed med, at etiske og moralske udsagn dækker over nogle grundholdninger, som mennesker bevidst eller ubevidst erhverver sig. Der er derfor vigtigt, at eleverne aktivt inddrages i samtaler om egne og fælles værdier og gives et sprog til selv at formulere adfærdsformer i forhold til sig selv, medmennesket, omverdenen og naturen.

Socialt

Elevernes sociale adfærd er en afspejling af, hvilke holdninger de mødes med. Samspillet mellem adfærd og et givent samfunds ritualer og symboler må derfor synliggøres, som led i en dybere forståelse af samfundets skrevne og uskrevne regler og retningslinier.

Følelsesmæssigt

Eleverne skal stifte bekendtskab med tilværelsens forunderlighed og uforudsigelighed, så der opstår en forståelse og accept af livets muligheder, men også af dets begrænsninger. Tilværelsens grundvilkår og dilemmaer må præsenteres i samspil mellem de erfaringer som undervisere og elever har gjort sig.

Æstetisk / musisk

Det ikke-sproglige udtryk appellerer ofte kraftigere end ord. Elevernes erfaringer med ikke-sproglige udtryk og oplevelser med musik, billeder og anden musisk aktivitet anvendes som instrumenter til at opbygge fællesskaber og give eleverne en stadig dybere indsigt i det emotionelle univers.

Fagets placering

Faget er obligatorisk på alle klassetrin i skoleforløbet, og løst fra enhver konfessionel binding er fritagelse for faget ikke mulig. De nye rammer for faget med et ændret syn på fagets selvforståelse fordrer en anderledes tilgang hertil ikke mindst i forbindelse med tværfaglige længerevarende undervisningsforløb.

Dette beror på fagets muligheder som katalysator og for samarbejds muligheder med de øvrige fag. Sprogfagene og religion/filosofifaget kan til gensidig nytte anvende fortolknings- og analysemodeller i tekstlæsninger. Naturfagene og filosofidisciplinen kan i et frugtbart samarbejde afsøge emner om livets oprindelse og udvikling. Eksempler på samfundsfags, fagområdet personlig udviklings, og de musiske fags berøring med menneskers religiøse liv og livsanskuelser ses på mange felter, da religion i høj grad har præget og præger kultur- og samfundsforhold.

Fagets selvforståelse

Ved Grundlovsændringen i 1953 blev kirke og skole adskilt som to selvstændige institutioner på det formelle plan. Den grønlandske skole og den grønlandske folkekirke er således to forskellige institutioner, som hver især har sin veldefinerede opgave. Kirken skal forkynde kristendom til sine medlemmer, som i rituel og trospraktisk forstand har bekendt sig dertil. Skolens religionsundervisning har en anden opgave. *Skolens læring skal give et grundlæggende kendskab til tilværelsens religiøse og filosofiske dimensioner, ud fra de tilværelsesspørgsmål mennesker til alle tider har stillet sig.* Og dette skal ske uden skelen til den fremherskende konfessionelle egenart, og være for alle folkeskolens elever uanset deres trosmæssige tilhørsforhold.

Eleverne bør gennem en moralsk og etisk dimension vokse op i et fordomsfrit skolemiljø, hvor de bliver udfordret af de spørgsmål, som de selv og andre stiller. Faget stiller sig til rådighed for eleverne med en åben og fordomsfri dialog uden bekendelsesmæssige bindinger. Faget skal bidrage til, at eleverne opnår indsigt i og respekt for andres tros- og livssyn. Faget bør fremme forståelse og tolerance for mangfoldigheden i religiøse og moralske samt etiske spørgsmål, men også stimulere til bevidste holdninger med hensyn til elevernes egne forankringer i værdier og faktorer, som påvirker deres tilværelse.

I gavnlige hensyntagen til skolens overordnede formål, som stiller eleven i centrum, er fagets vigtigste funktion, at eleven kan finde identitet som individ og som aktiv medspiller i fællesskabet i og uden for skolen. Faget har altså en bred vifte af funktioner: at formidle tradition, at opbygge identitet og at give mod og indsigt til dialoger om livsspørgsmål ud fra elevens egne forudsætninger.

Lærerrollen

Et ændret syn på fagets læringsmål og arbejdsmetoder stiller anderledes krav til underviserne. Det er vigtigt for læreren at gøre sig klart, at børns religiøse søgen ikke begynder med en religions troslære, men tager udgangspunkt i elevernes egne livsproblemer.

Erfaringen viser, at f.eks. en bibelcentreret undervisning i kristendomskundskab hos børn og unge ofte afføder en forestilling om, at det religiøse liv er noget isoleret, og dermed opfattes som løsrevet fra andre livssammenhænge. Den metodiske tilgang må derfor tage afsæt i en åbenhed hos underviseren. Denne må turde ”gå med på legen” og gøre elevernes udgangspunkt til sit eget, og derfra inspirere dem til at arbejde videre.

Metodikken baserer sig derfor på en bevægelse fra elevernes søgen til en dybere undersøgelse af et givent emne. Eleverne må præsenteres for, hvorledes andre har forsøgt at vinde dybere indsigt på området og ud fra denne proces har fundet sig en personlig stillingtagen og holdning til tilværelsen. Hvis eleverne spørger om, hvad bøn er, har spørgsmålet et dybere lag end blot at lære dem fadervor. Tages der derimod udgangspunkt i, hvornår vi ønsker os noget eller beder om noget, bliver eleverne udfordret til at eftertænke, i hvilke situationer vi bruger bønnens sprog. Og så åbnes der et perspektiv for at beskrive, at bønner kan antage mange forskellige former: råb om hjælp, at blive befriet, takke osv. Og det giver underviseren en mulighed for at demonstrere, at bønnens sprog også kan udtrykke en livstolkning og samtidig angiver en forståelse af sig selv og andre. På mellemtrinet og ældstetrinet kan denne indsigt suppleres med autentiske bønner fra forskellige religioner, som viser hvem denne religions gud er, og hvad indholdet i disse bønner siger om forholdet mellem denne religions tilhængere og deres Gud.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 5		Kategori 1 – 5	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 5 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Kristendomskundskab • Inuitisk Religion • Andre religioner og livsanskuelser • Filosofi og etik • Æstetik 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for trinnet og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af *ældstetrinnet* forventes det, at eleverne...”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i 5 kategorier:

- Kristendomskundskab.
(på mellemtrinnet med underkategorierne: bibelkundskab, kristendommens historie og indflydelse og nutidig kristen livstolkning og historie).
- Inuitisk Religion.
- Andre religioner og livsanskuelser.
- Filosofi og etik.
- Æstetik.

Læringsmålenes formulering tilstræber en progression i viden, indsigt og færdigheder fra yngstetrinnet til ældstetrinnet, hvilket anskueliggøres nedenfor i den synoptiske opstilling. Den skematiske opdeling af læringsmålene i kategorier inden for de enkelte trin tjener kun som oversigt for underviseren, mens den faktiske undervisning i størst mulig grad bør forsøge at præsentere de forskellige kategorier som sider af det enkelte undervisningsemne. Kategorierne skal således ikke opfattes som adskilte i læringsprocessen. I videst mulig omfang bør stof hentet fra de forskellige kategorier indgå samlet i undervisningsforløbene.

Som et eksempel herpå kunne nævnes et undervisningsforløb i emnet: religiøse fester. Her er det underviserens opgave at præsentere et oplæg, som medtager oplysnings- og undervisningsstof fra alle fagets kategorier.

Religion og filosofifaget synes umiddelbart at være meget omfattende i sit sigte og fagområde set i forhold til de hidtidige gældende vejledende læseplaner. Det er faktisk ikke tilfældet, men grunder sig på en mere detaljeret beskrivelse af sigtet med undervisningen og ikke mindst beskrivelsen af evalueringen af elevernes udbytte af undervisningen.

Læringsmålene udtrykker som helhed et ønske om at give eleverne et grundlag for personlig og ansvarlig stillingtagen over for medmennesker og naturen gennem mødet med forskellige former for livs- og tilværelsesspørgsmål, som findes i forskellige religioner og livsopfattelser. Kort sagt drejer det sig om at integrere livsoplysning og livslæring som en vigtig dimension til forståelse af, hvad væren er. Under den vinkel kan underviserne præsentere de enkelte religioners og livsanskuelsers kommentarer og holdninger til det givne emne.

Ældstetrinnets læringsmål har samme todelte struktur i afsnittet om kristendommen som ved de to forrige trins læringsmål. I en mere indgående behandling ses på kristendommens fremtrædelsesformer i både et historisk og et samfundsmæssigt perspektiv.

Kendskabet til tekster fra både Det gamle og Det ny Testamente udvides i forhold de to forrige trin, således at genrekendskabet og elevens selvstændige forhold til teksternes funktion og indhold udvides betragteligt. Arbejdet med billedstof udvides nu til ikke blot at indeholde billeder fra den kristne kirkes forskellige perioder frem til nutiden, men også andre billedgenrer som moderne fotokunst, musikvideoer og andre levende billeder, som hertil bør analyseres mere systematisk end tidligere. Man kan sige, at elevernes fokus skærpes og udvides.

Kristendommens særlige betydning som traditionslag i det grønlandske samfund præsenteres som nedslag i historiske perioder af særlig vigtighed, således at eleverne får en fornemmelse af de faktorer, der har ført den lutherske kristendom til Grønland. Hertil anskueliggøres kulturelle konflikter i forbindelse med kristendommens indførelse i Grønland og den senere missionshistorie. Der ønskes et fortsat studiearbejde af forholdet mellem luthersk evangelisk kristendom, fri menigheder og katolicisme ud fra forskelle, som eleverne allerede har stiftet introducerende kendskab til på mellemtrinnet.

Kristendommens betydning for den enkelte tages op som en drøftelse af, hvorledes kristendommen ytrer sig om menneskelige grundvilkår. I denne drøftelse inddrages det moralske og etiske aspekt, så elevernes egne spørgsmål til tilværelsen bliver rammen om samtalerne. I forhold til de to tidligere trin forventes eleverne mere aktivt selv at opstille moralske og etiske leveregler til bestemmelse af, f.eks. hvad et godt liv er, samt at kende til filosofihistoriske nøglebegreber og analyserende perspektiveringer. Beskæftigelse med bibelske tekster indeholder på trinnet en mere dybtgående tilgang, således at genrer i den bibelske litteratur kan bestemmes og kristendommens hovedstrømninger i et vist omfang bliver klarere for eleverne, og at de nu mere selvstændigt forventes at kunne forholde sig til teksternes funktioner og indhold.

Når enkelttemnet taler herfor kan de bibelske fortællinger og de inuitiske sagn og myter, samt andre religioners fortællinger formidles sideløbende, så eleverne kan identificere ligheder og forskelle i skabelses-, livs- og menneskesyn. På dette trin kan eleverne ved besøg på museer, kirker og gennem Internettet interaktivt gøres fortrolig med de forskellige religioners rekvisitter (genstande som bruges i de forskellige ritualer og gudstjenester).

Den filosofiske dimension på ældstetrinnet udbygger de høstede indsigter på de to tidligere trin. Derudover kan der i samarbejde med især sprogfagene fokuseres på sprogets mange muligheder og anvendelsesmuligheder, herunder dramatiske, skriftlige, verbale, nonverbale og musiske udtryk. Forskellen mellem moral og etik skal stå eleverne klar, som et udgangspunkt for, at de er deres ansvar i deres lokalsamfund, som borger i Grønland og som individ blandt 6. milliarder mennesker på kloden bevidst.

Den æstetiske kategori en for ældstetrinnets vedkommende kendetegnet ved, at eleverne selv gennem emnevalg gerne inspireret fra de øvrige kategorier præsenterer deres egne opfattelser af den religiøse dimension i tilværelsen. Det kan ske som ”ferniseringer”, Power-Point-visninger, dramatiseringer eller musiske udtryk. Det ses ofte, at skoler eller klasser bruger Internettet til at formidle deres kunstneriske udtryk, og på den måde får et mod- og medspil fra andre, som beskæftiger sig med samme til fælles inspiration.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålne.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålne er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålne, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Forslagene til undervisningen er kun i begrænset omfang differentieret i forhold til de enkelte alderstrin inden for det pågældende trin. Det er således op til skolen og den enkelte lærer at formulere delmål for undervisningen inden for det enkelte trin og tilpasse undervisningsforløbene i forhold til elevernes alder og forudsætninger i øvrigt. Det skal understreges, at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagenes vedkommende gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der er dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Læringsmålene for religion og filosofi på alle tre trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Kristendomskundskab		
<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til hovedindholdet og personerne i de vigtigste fortællinger i Bibelen, fortrinsvis Det Gamle Testamente • kender nogle grundlæggende bibelske billeder og symboler <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til kirkers indretning og funktion og kender nogle vigtige salmer • kender de vigtigste kirkelige højtidere, skikke, ritualer, symboler og musik, som anvendes i den grønlandske kirke • har indblik i andre kristne samfunds traditioner og karakteristika • har fået et begyndende indblik i kristendommens menneske- og livssyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har et bredere kendskab til Det Ny Testamente og andet bibelsk fortællestof • har kendskab til Bibelens betydning for og indflydelse på mennesker og samfund frem til nutiden • har viden om kristne symboler og billeder <p><i>Kristendommens historie og indflydelse</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til kristendommens historie frem til 1721, herunder dens vej til Grønland • har en begyndende indsigt i forskellene mellem protestantisme og katolicisme <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til hovedtrækkene i kristendommens tros- og livssyn med særlig vægt på det lutherske grundsyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender Bibelens forskellige genrer, dens kernetekster og mulige tolkninger heraf <p><i>Kristendommens historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender hovedlinjerne i kristendommens historie frem til i dag • har nogen kendskab til konflikter omkring kristendom fra de første menigheder frem til nutiden <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har indsigt i forskellige kristne trosretninger ud fra bibelsyn, ritualforståelse og kirkelig organisering, samt hvilke menneske- og livssyn, der danner basis for deres forskellighed.
Inuitisk Religion		
<ul style="list-style-type: none"> • kender grønlandske myter og sagn samt illustrationer i tilknytning her til • har fået et begyndende indblik i grønlandske myter og sagns menneske- og livssyn 	<ul style="list-style-type: none"> • har et dybere indblik i inuitiske myter og sagn, som formidler viden om det inuitiske menneske- og livssyn samt verdensforståelse • har kendskab til de inuitiske ritualer, tabuer og symboler 	<ul style="list-style-type: none"> • kan vurdere og anvende den inuitiske religion og kultur som et element for personlig identitet, selvverd og åndelig vækst

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	• Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Andre religioner og livsanskuelser		
<ul style="list-style-type: none"> • kender til andre religioners skabelsesberetninger og symboler • har et begyndende indblik i andre religioners menneske- og livssyn samt andre livsanskuelser 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige naturreligioners myter, sagn, ritualer samt menneske- og livssyn • har kendskab til jødedommens og islams menneske- og livssyn, som det udfoldes i trosbekendelser og troslære, religiøse fester, ritualer og symbolsprog 	<ul style="list-style-type: none"> • har et overordnet indblik i hinduisme, buddhisme og islam, især med henblik på menneske- og livssynet, set i relation til kristendommen • har et vist indblik i religioners og livsanskuelsers særegenhed gennem sammenlignende analyser • har nogen kendskab til nyreligiøse strømninger og deres betydning for nutidens forståelse af tilværelsen
Filosofi og etik		
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til filosofisk tænkning i form af samtale om livsspørgsmål hentet fra hverdagen • har nogen kendskab til, at mennesker til alle tider har søgt at forstå og forklare tilværelsens sammenhænge • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet en bevidsthed om forskellen mellem ”mit” og ”dit” og mellem egne og andres ønsker og behov • har videreudviklet en forståelse og respekt for det ”skabte” • har videreudviklet evnen til at give og modtage kærlighed, tryghed og tillid 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige filosofiske ideer og videnskabelige menneske- og livssyn, som de bl.a. kommer til udtryk i hverdagen • har indblik i og erfaring med at anvende sproget som forstands- og mytesprog • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet evne til at skelne mellem personlig moral og fælles etik • har videreudviklet en ansvarsbevidsthed med et lokalt, nationalt og globalt udsyn • har videreudviklet evnen til en selvstændig stillingtagen 	<ul style="list-style-type: none"> • kender de vigtigste moderne filosofiske, psykologiske og naturvidenskabelige teorier om og tolkninger af tilværelsen • kan anvende logiske argumenter for og imod egne og andres synspunkter • kan gøre sig etiske overvejelser om den naturvidenskabelige udvikling, • kender til menneskerettighederne og baggrunden herfor • kan anvende etiske argumenter for og imod andres synspunkter og holdninger omkring tilværelsens vigtigste spørgsmål
Æstetik		
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i og kreativt arbejdet med tilværelsens religiøse dimension i billeder, i drømme, i musikken, i dramatisk form, i leg og anden kunstnerisk udfoldelse 	<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i religioners og andre livsanskuelsers betydning for kunstnerisk og kreativ udfoldelse • har arbejdet kreativt med den religiøse dimension i billeder, musik, sang, drama og drømme 	<ul style="list-style-type: none"> • har videreudviklet og arbejdet med deres æstetiske syn gennem præsentation af religiøse kunstneriske udtryk

Læreplan for Religion og filosofi

*****

***B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer***

Kristendomskundskab	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Bibelkundskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • kender Biblens forskellige genrer, dens kernetekster og mulige tolkninger heraf 	<p>Eleverne gøres fortrolige med et udsnit af Biblens enkelte skrifter fra såvel det gamle, som det ny testamente, der indeholder skrifter, som repræsenterer adskillige litterære genrer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brug salmer i den grønlandske salmebog til at vise, hvorledes bibelske tekster kan være udgangspunkt for digtning. • Giv eksempler fra det dagligdags grønlandske sprog, hvor bibelske talemåder eller eksempelfortællinger har vundet indpas. Diskuter eksemplernes nuværende betydning og find den oprindelige sammenhæng i bibeludgaven. • Gennemfør i samarbejde med sprogfagene et tværfagligt forløb, der anskueliggør og giver konkrete eksempler på, hvorfor mennesker anvender forskellige litterære genrer til at tale om gudsforhold og religiøse overvejelser. Det kan dreje sig om bibelske myter, (martyr-)legender, prædikener (fx Bjergprædiken), lovttekster (fx Moseloven, De 10 Bud), historisk stof, lignelser, eksempler, undergerninger, bøn og liturgi (fx nadver). • For at inddrage eleverne i de bibelske tekster lader man dem arbejde på computer med Det danske Bibelselskabs 'adventurespil': <i>På ekspedition i Bibelen</i>. Har man ikke cd-rommen eller computere til rådighed, kan man anvende lærerhåndbogen, hvor man på side 73-74 kan kopiere spørgearkene med domsafsigelserne for Guds Pagt med Abraham, sagen om Isaks ofring, sagen om Jakob og Laban, sagen om førstefødselsretten og sagen om Josef og hans brødre. • Syng nogle salmer fra den grønlandske salmebog, og tal derefter med eleverne om indholdet, sproget, poesien og teologien. Vælg fx salmer, som er indeholdt i et tema, som fx morgen- & aftensalmer eller julesalmer. • De forskellige kristne trosretninger, med særlig vægt på dem, der findes i Grønland, gennemgås. Besøg efterfølgende repræsentanter for de pågældende trosretninger, hvor eleverne på forhånd har planlagt de spørgsmål, de gerne vil have besvaret.

Kristendomskundskab	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Bibelkundskab</p> <p><i>Generelt om evaluering i alle fagets kategorier:</i> Evalueringsmåder kan ofte samtidig være velegnede undervisningsmetoder og omvendt. Skal elevens undervisningsforløb have værdi som en evaluering af elevens forståelse af det gennemgåede stof, må læreren være opmærksom på, om billedet /dramaet / collagen udtrykker en forståelse hos eleven for det, der var målet med undervisningsforløbet. Det er vigtigt efterfølgende at samtale med eleven om arbejdet og elevens egen vurdering heraf. Lad eleverne oprette en portfolio over deres arbejder, tegninger, resultater m.v., som kan følge den enkelte elev gennem hele skoleforløbet. Her er eleverne selv med til at evaluere deres læringsmål og progressionen i dem. Ved afslutningen af længere samlede forløb samt i forbindelse med skole/hjem-samtaler fortages en evaluering ved at lade eleverne vise og fortælle om deres materiale fra portfolioen. Læg her mærke til, hvordan eleverne begrundes, hvad de synes, der er godt og mindre godt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne i grupper diskutere Bibelens forskellige genrer med det formål at finde de karakteristiske træk fra hver enkelt genre. Læg mærke til om eleverne har fået fat i, hvad de forskellige genrers karakteristika rummer. • I evalueringen drages der paralleller til i dag. Læg mærke til, om eleverne er i stand til at argumentere for og imod, og om de kan uddrage de etiske budskaber af de bibelske tekster. • Man kan i evalueringen sammenligne sprog og indhold, tekst og melodi, eller man kan vælge at arbejde mere kunstnerisk ved fx at male et billede, der rummer noget af indholdet af en salme, eller man kan lade eleverne skrive en ny salmetekst, som med elevernes egne ord udtrykker deres trosforestillinger. • Efter besøget evalueres sammen med eleverne, om de fik svar på det, som de gerne ville have svar på, om deres spørgeteknik og formuleringer blev opfattet korrekt. 	<p><u>Baggrunds- og grundmaterialer til læreren:</u> Gert Halbäck o.a.: <i>Guds Bibelleksikon</i>, 1998. Carsten Høgh: <i>Eventyrleksion</i>, Rosinante 2004.</p> <p><u>Det gamle Testamente:</u> Per Bilde: <i>En religion bliver til: en undersøgelse af kristendommens forudsætninger og tilblivelse indtil år 110</i>, 2. udgave 2003, forlaget Anis. Mogens Müller og John Strange: <i>Det gamle Testamente i jødedom og kristendom</i>. Institut for Bibelsk Eksegese, Københavns Universitet 1993. Niels Hyldahl: <i>Den ældste kristendomshistorie</i>, Museum Tusulanum 1993. Niels Peter Lemcke: <i>Det gamle Israel: det israelitiske samfund fra sammenbruddet af bronzealderkulturen til hellenistisk tid</i>. Forlaget Anis 2. udg. 1995.</p> <p><u>Det nye Testamente:</u> Birgitte Graakjær Hjort: <i>Det nye Testamente om verden: om politiske, religiøse og filosofiske forhold på Det nye Testaments Tid</i>, Århus Universitets forlag 2003. Svend Lindhardt/Bente Lund: <i>Da Gud slog i bordet</i>, Gyldendal undervisning 1998, ISBN 87-00-31454-4. Per Jensen / Henrik Mossin: <i>I sprogets spejl</i>, Systime 1996; ISBN: 87 7783 701 0. Asger Sørensen: <i>Om kristendommen</i>; Gyldendal undervisning 1995; ISBN: 87-00-13488-0. Svend Bjerg: <i>Den kristne grundfortælling</i>, Aros 1981. John Piper. <i>The Passion of Christ. 50 grunde til at Jesus måtte dø</i>. Forlaget Scandinavia 2004.</p> <p><u>Religionsmødet:</u> Henning Nørhøj: <i>Mødet mellem religionerne</i>; Religionspædagogisk Center 1995; ISBN 87 7495 008 8 Steen Skovsgaard: <i>Hvad kan du tilbyde mig som muslim, præst?</i> Forlaget Unitas 2004. Steen Skovsgaard (red.): <i>Kristendom og islam: en mosaik fra Stiftsudvalget vedrørende Islam/ Kristendom i Århus Stift</i>. Forlaget Skovsgaard 1999. Hans Jørgen Frederiksen: <i>Den katolske kirke i kunstens spejl</i>, Systime 2001. Safet Bektovic: <i>Kultur møder og religion</i>, Forlag Museum Tusulanum 2004. 10 interviews med unge med forskellig etnisk baggrund fra Københavnsområdet sammenlignes de kristne og muslimske unges identitetsdannelse. <i>Abrahams børn</i>. Danmarks Kirkelige Mediecenter 2004. Lars-Henrik Schmidt o.a.: <i>Kristendomskundskab Livsoplysning</i> Gyldendal 2002. Bo Lundgaard & Søren Østergaard (red.): <i>Teenagere & tro II - et studie i danske teenagers tro og værdier</i>. Forlaget Youth Resources, København 2004.</p> <p>Den grønlandske Bibel, Biibili; DDB 2000. Tussiaatit, Ministeriet for Grønland, 1977.</p> <p>www.skole-kirke.dk www.religion.dk www.folkekirken.dk Her kan findes undervisningseksempler fra forskellige skole/kirkesamarbejder og få en virtuel rejse rundt i en dansk middelalderkirke.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p><i>Kristendommens historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender hovedlinjer i kristendommens historie frem til i dag • har nogen kendskab til konflikter omkring kristendommen fra de første menigheder frem til nutiden 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne om, og arbejd sammen med dem om belysning af følgende spørgsmål: <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan så de første menigheder i oldkirken på forholdet mellem jødekristne og hedningekristne? - Hvad gjorde Paulus for at få grækerne til at tro på den kristne Gud? - Hvad skete der med splittelsen mellem Østkirken/ den ortodokse kirke og Vestkirken/den katolske kirke? - Hvordan så Martin Luther på skolastikkerne fra 1200-tallet og frem til 1500-tallet? Striden mellem Luther og Erasmus? Hvad gik den ud på? - Hvilke forskelle og ligheder ser vi mellem herrnhutternes missionsvirksomhed i Grønland fra 1700-tallet til omkring 1900, og den herrnhuttiske mission frem til i dag i fx Tanzania? • Fortæl eleverne om, og arbejd sammen med dem om belysning af følgende spørgsmål: <ul style="list-style-type: none"> - Hvad var det, der gjorde, at den herrnhuttiske mission havde større held med at få døbt inuitter, end Hans Egede og hans sønner? - Hvorfor troede inuitterne, at missionærerne prædikede hver deres gud, Hvorfor indoptog de dele fra begge former for kristen trospraksis?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Kristendommens historie</p> <ul style="list-style-type: none"> Lad eleverne udarbejde en tidslinje, hvor de øverst tegner (og skriver) den verdenshistoriske udvikling fra oldkirken, splittelsen mellem Øst- og Vestkirken, Reformationen mv. og nederst tegner (og skriver om) den grønlandske kirke, samt en tros- og missionshistorisk oversigt. Eleverne kan arbejde i grupper, således at de hver især få 'deres' historiske tidsperiode at gå i dybden med. Lad eleverne selv vælge, hvor de vil søge deres information fx i bøger, på internettet etc. 	<p><u>Til eleverne (på dansk):</u> Niels Andersson o. a.: <i>Den kristne tydning</i>, Religionspæd. Center 1999. Eberhard Harbsmeier o. a.: <i>Katekismus</i>, Anis 2001. <i>Mysteriet om-serien</i> (Gyldendal) Det kunne fx være Klaus Aars-leff: <i>Mirakler og åbenbaringer</i>, 2002. Cd-rom. <i>På ekspedition i Bibelen</i>. Det danske Bibelinstitut 2000. Hertil hører en lærervejledning /en undervisningshåndbog, som er skrevet af John Rydahl. Robert Kirkwood (oversat og bearbejdet af Jens Jørgen Nygaard): <i>Jesus en nar fra gamle dage?</i>, Gyldendal 1990. Peter Madsens tegneserie: <i>Menneskesønnen</i>, Det danske Bibelselskab 1999. Diasserie til <i>Menneskesønnen</i>. Det danske Bibelselskab 2001 John Rydahl: <i>Undervisningshåndbog til Menneskesønnen</i>. Det Danske Bibelselskab 2002.</p> <p><u>Film/video/dvd:</u> <i>Jesus Christ Superstar</i>. Universal 1973. <i>Jesus de Montreal</i>; Gyldendal 1998 med introhæfte på dansk (fransk-canadisk spillefilm). Thomas Villum Jensen: <i>Ernst & Lyset</i>, Danmark 2003. Erik Flensted: <i>Johannes Møllehave – om kristendommen</i>, GAD 1999. Taylor Hackford: <i>Djævelens advokat</i> (WB 1997). J.W. Nielsen: <i>Lykkefanten</i> (DDF 1997 – med tilhørende undervisningsmateriale). <i>Abrahams børn</i>. Danmarks Kirkelige Mediecenter 2004. <i>12 unge om tro. Tror de nok?</i> – en dvd til debat om unge, tro og kirke. Danmarks Kirkelige Mediecenter 2004.</p> <p><u>Til læreren:</u> Jan Lindhardt: <i>Mellem Djævel og Gud - en bog om Martin Luther</i>, Gad 1998, 4. oplag 2004. Flemming Stentoft m.fl.: <i>Tema: tro til tiden</i>. Kirkefondet 2004. Hans Jørgen Thomsen: <i>Johannes Sløk</i>. Forlaget Modtryk 2004. Kirsten Bush Nielsen og Christina Grenholm: <i>Det virker alt den ånd: nordiske teologiske tolkninger</i>. Unitas 2004. John Shelby Spang: <i>En ny kristendom i en verden: hvorfor traditionel tro er ved at dø og hvordan en ny tro er ved at blive født</i>. Anis 2004. Lars Busck Sørensen: <i>Til Gud. Refleksioner over Gudsbegrebet</i>. Alfa 2004.</p> <p><u>Video:</u> <i>Nonnebørn</i>. En film af Cecilia Holbæk Trier. Danmark 1997. <i>Guds Børn</i>. En film af Baagø og Klok, som omhandler en episode i Indre Mission i Vestjylland, Danmark, i slutningen af 1800-tallet (Danmark 2000) Undervisningsmateriale findes på www.dfi.dk. <i>Mirakel</i> af Natasha Arthy, Danmark 2002.</p> <p>Som diskussionsbog: Tor Nørretranders: <i>At tro på at tro</i>. Gyldendal 2003.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p data-bbox="167 168 485 1982"><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul data-bbox="167 224 485 414" style="list-style-type: none"> • har indsigt i forskellige kristne trosretninger ud fra bibelsyn, ritualforståelse og kirkelig organisering, samt hvilke menneske- og livs-syn, der danner basis for deres forskellighed 	<ul data-bbox="485 224 1426 940" style="list-style-type: none"> • Arbejd sammen med eleverne om belysning af spørgsmålet: Hvad er tro og hvad er viden? Et undervisningsforløb kan fx handle om, hvilke udsagn, der har størst værdi? Er tro mindre værd end viden? Kan man stole på de historiske gudsbeviser? Hvilke gudsbeviser findes der? Og er der nogle af 'beviserne' som vi tror på i dag? • Hvorfor fejrer vi fx Halloween, Santa Lucia, Hellig tre Konger og Fastelavn? Hvorfor har vi adventskrans, Herrnhut- eller julestjerne? Tror vi på julemanden? Og hvor fra stammer han? Hvorledes forholder det sig med den personlige/private tro over for den konfessionelle tro?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Nutidig kristen livstolkning og historie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Få eleverne til at se på, hvad de selv har taget til sig af oplevelser og erfaringer. Lad eleverne udarbejde en personkarakteristik af Hans Egede, Rasmus Berthelsen eller andre centrale historiske personer i kristendommens historie. Læg mærke til om eleverne har fået fat på det centrale i den historiske periode og personernes menneskesyn og gudsopfattelse. • Lad eleverne lave en liste over de ting, som de véd noget om med sikkerhed, og over hvad de tror på. Skriv på tavlen, hvilke områder i tilværelsen man kan måle, veje og bekræfte – over for de fænomener, som man kun kan have tillid til/må tro på. Lad eleverne komme med hver 3 sætninger som udtrykker viden og 3 som udtrykker tro. • Hvilke præmisser kan man opstille i et gudsbevis? Læg mærke til argumentationen hos eleverne. Hvordan karakteriseres 'deres' Gud? Kommer Gud fx udefra i Kosmos? Eller er Gud noget iboende i menneskets indre? Hvad vil det egentlig sige at være skabt i Guds bilde? • Lad eleverne beskrive – fx i portfolioen/logbogen, hvad der er det karakteristiske ved de forskellige traditioner. Lad eleverne beskrive deres egen tro. Efterbearbejdning på klassen. Hvad er karakteristisk for de forskellige højtider? 	<p><u>Anden litteratur til læreren:</u> Johannes Nissen. <i>Ordet tog bolig iblandt os</i>. Møder for mission i Ny Testamente, Anis 1996. Troels Engberg-Pedersen (red.): <i>Den nye Paulus og hans betydning</i>. Gyldendal 2003. Poul Egede: Efterretninger om Grønland uddragne af en journal fra 1721 til 1788. Det Grønlandske Selskabs skrifter 1988. Stefan Katic (red.): <i>Bistandsfolk. De nye missionærer?</i> Mellemløst Samvirke 2000. Mads Lidegaard: <i>Hvad troede de på?: Religiøse tanker i oldtid og vikingetid</i>, Gyldendal 2004. Mads Lidegaard: <i>Kalalaalit ajoqersugaalemerat</i> (originaltitel: Grønlændernes kristning) Atuakkiorfik 1993. Mads Lidegaard: <i>Nagueqattitta ajoqersugaalernerat</i> (originaltitel: Eskimoerne og kirken) 2 bind. Atuakkiorfik 1991-1993. Harald Nielsen (red.): <i>Mission og etik</i>. Dansk Missionsråd 2003 Harald Nielsen: <i>Tro møder tro</i>. Unitas 2002. Kathrine og Thorkild Kjærgaard: <i>Ny Herrnhut i Nuuk 1733-2003. Missionsstation, rævefarm, embedsbolig, museum og universitet</i>. Ilisimatusarfik 2003. Viggo Mortensen (red.): <i>Globalisering og mission</i>. Dansk Missionsråd 2002. Johannes Aagaard: <i>Sandheden i dialog</i>. Dialogcenteret 2001. Kenneth Vennerstrøm Mogensen: <i>Mission og kulturmøde. De første år af missionsvirksomheden i Tranquebar og Grønland</i>. Syddansk Universitet 2001.</p> <p><u>Elevmateriale (på dansk):</u> Cd, bog og diasserie fra Folkekirkens Mission 2003. <i>Ania og Adamo</i>. Materiale om mission i Madagasgar og Mali.</p> <p><u>Video:</u> <i>På Herrens mark i Etiopien</i>. Instr. Arne og Kamma Puggaard. DLM 2004. <i>En missionærfamilie i Tanzania 2000</i>. Instr. Henri Kjærbo, Luthersk Missionsforlag 2000. <i>Missionæren</i>: Instr. Ulrik Gutkin – om Pinsemissionen i Afrika. DBC-Medier 2004.</p> <p><u>Til eleverne (på dansk):</u> Helle Krogh-Madsen: <i>Kristendom</i>. Gyldendal 2003. Bodil Busck Sørensen: <i>Ansgar og religionsmødet i Norden</i>. Alfa 2004. Jens Jørgen Nygaard: <i>Kors eller forfædregrav?</i> Baltasar 1996. Jens Jørgen Nygaard: <i>Det er fastelavn</i>. Nyt Nordisk Forlag 1989. Jens Jørgen Nygaard: <i>Død og begravelse</i>. Nyt Nordisk Forlag 1989.</p> <p>Tag i undervisningen de dagsaktuelle emner op, som debatteres på tv og i aviserne, hvor du finder det naturligt i den faglige undervisning.</p> <p><u>Grønlandssproget elevmateriale:</u> Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Atuagartaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinniusiorfik 2001 Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Ilinniartitsisup atuagaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinniusiorfik 2001 Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Atuartup atuagaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinniusiorfik 2001 Otto Sandgreen: <i>Nunatsinni oqaluffiit/ Grønlands kirker</i>. Otto Sandgreenip atuakkiorfia 1991 <i>Tumit / Bodil Kaalund pillugu oqaatsit assilissallu</i>. Atuakkiorfik 1999</p>

Inuitisk religion

• **kan vurdere og anvende den inuitiske religion og kultur som et element for personlig identitet, selv-værd og åndelig vækst**

- Toornaarsuk er blevet et bandeord; undersøg hvad udtrykket oprindeligt dækkede over. Undersøgelsen kan udvides til at omfatte andre åndelige kræfter i den eskimoiske religion. Lad eleverne give eksempler på, hvilke elementer i den eskimoiske tro, som i en eller anden forstand har overlevet frem til i dag.
- Undersøg som fænomen, hvad en qivittoq eller aliortugaq dækker over, og gør det på forskellige måder, som fx fænomenologisk, psykologisk, religionshistorisk, ætiologisk. Hvad var eskimoernes forhold til naturen, sjælen, sjælevandring, sila, ligevægt?
- Hvilken funktion har trommen/ trommedansen i dag? Få evt. en person på besøg, der kan/bruger trommedans. Snak om, hvad den person får ud af det, og hvorfor vedkommende gør det. Hvem kunne tænke sig selv at prøve? Er det muligt at bruge trommedansen til andet end folkløst opvisning i dag?
- Sammen med fagets filosofiske, etiske side overvejes menneske- og verdenssynet. Hvilke værdier kan vi hente ud af den eskimoiske tænkning til brug i dagens Grønland?
- Gennemfør i samarbejde med grønlandsk et storyline-forløb, der sigter mod en sammenligning af forskellige inuitiske skabelsesberetninger, og som herunder inddrager ritualer, tabuer og symboler.
Arbejdet skal munde ud i en dramatisering af en inuitisk fortælling.

Inuitisk religion

- For evaluering er det vigtigt, at eleverne har en grundlæggende forståelse af hovedtrækkene omkring forskellene i livsforståelsen i den vesteuropæiske og i den inuitiske opfattelse. Lad eleverne fortælle om deres fordomme og opfattelse af de to livsopfattelser. Hvilke træk hænger stadig ved i den grønlandske forståelse?
- Samme evaluering som ovenfor.
- Lad eleverne i grupper diskutere deres holdninger til fx naturen, sjælen, sjælevandring, sila og trommedans. Lad den enkelte elev beskrive forskelle og ligheder mellem tidligere og nutidig holdning til ovennævnte.
- Evalueringen kan foretages sammen med et undervisningsforløb under filosofi og etik, fx i forbindelse med menneskerettigheder.
- Inviter til en forældreaften, hvor resultaterne af arbejdet vises. Hvad fik den enkelte elev ud af dramatiseringen? Hvordan kan vi sammen vurdere forløbet og projektets resultater? Hvad fik vi lært? Og hvad vil vi gerne arbejde videre med?

Baggrunds- og grundmaterialer til læreren:

William Thalbitzer: *Eskimoernes kultiske Guddomme*; København 1926, i Studier fra Sprog- og oldtidsforskning. Tidsskriftet Grønland: nr. 3 / 1991. s. 61-76.

Mads Lidegaard: *Kristendommen og den eskimoiske kultur*.

L.H. Willumsen, oa: *Sineriammiut oqaluttuaat* Atuakkiorfik 1999.

Georg Qúpersiman: *Taimana gútimik nalussúgama*, tuakkat 1972

Anders Bjørn: *Sila* (Pantheon 1992)

Hans Egede: *Det gamle Grønlands nye Perustration. 1741*. In: Meddelelser om Grønland LIV. 1925 s. 392-398

Film/video:

Lyset Hjerte; Med manus af Hans Anthon Lyng (1999). Undervisningsmateriale findes på www.dfi.dk.

De forsømte børn. Med manus af Stinne Jacobsen. Dokumentarfilm fra 2004 om unge i Nuuk.

Nanook – kuldens søn, Flaherty, Frankrig 1922. Stumfilm med undervisningsmateriale på www.dfi.dk

Jeg husker... Fortællinger fra Grønland, Karen Littauer, Danmark 2002. Undervisningsmateriale på:

www.dfi.dk

www.natmus.dk

<http://home10.inet.tele.dk/>

Også her vil det være en oplagt mulighed at benytte sig af dagsaktuelle emner, som er hentet fra tv og aviser m.v.

Se også litteraturlisten til melletrinnet

Andre religioner og livsanskuelser

• har et overordnet indblik i hinduisme, buddhisme, jødedom og islam, især med henblik på menneske- og livssynet, set i relation til kristendommen • har et vist indblik i religioners og livsanskuelsers særegenhed gennem sammenlignende analyser • har kendskab til nyreligiøse strømninger og deres betydning for nutidens forståelse af tilværelsen	• Efter en gennemgang på klassen af de forskellige religioner kan man gruppevis lade eleverne arbejde med de forskellige højtider, ritualer og symboler, der knytter sig til hver enkelt religion. Også aktuelle indslag om religionerne i dagspresse og TV kan med fordel inddrages. • Ritualer og traditioner er velegnet til sammenligning, da det er så konkret at arbejde med. Tag fx (i samarbejde med faget hjemkundskab) mad som et tværfagligt emne. <i>Du er hvad, du spiser</i>, siger en dansk talemåde. Alle religioner har holdninger og regler for indtagelse af mad. Der er noget, der er tilladt, og noget som er forbudt. Desuden er maden et livgivende princip, som går igen i de religiøse måltider. I kristendommen har vi fx nadveren. Andre religioner må ikke spise svinekød eller drikke alkohol osv. • Gennemgå og diskuter forskellige nyreligiøse strømninger, evt. med udgangspunkt i aktuelle begivenheder fra dagspressen. • Lad herefter eleverne gruppevis vælge en religion eller livsanskuelse, som de præsenterer for hinanden. Fortegnet kan være: Hvis jeg var et ungt menneske (muslim, hindu, buddhist, jøde, satanist, ateist, New-age tilhænger), hvordan ville mit liv som 13-15-årig så være? Hvilke etiske krav fra familien og samfundet forventes jeg at leve op til? Eleverne gøres bekendt med hovedtræk i New-age kulturen gennem præsentation af hovedelementerne i det holistiske menneskebillede: Soma/Energi/Spiritualitet/Psyke. Lad eleverne fortælle om film, bøger mv., som de har set, og lad dem arbejde med stoffet som genkendelse ud fra præsentationen af det holistiske menneskesyn. Og lad eleverne berette om selvoplevede eller andres mystiske hændelser. Sammenlign evt. med åndemanere. • Desuden gennemgås forskellige nutidige trosforestillinger som åndemaning, sjælevandring, mirakler, healing, magi m.v. og ritualer (besværgelser, tabuer etc.) i tilknytning hertil. Er disse forestillinger forenelige med kristendommen? – eller med nutidens (naturvidenskabelige) tilværelsestolkning?

Andre religioner og livsanskuelser

- Lad eleverne i grupper først diskutere og gøre rede for, hvilke forskelle og ligheder der er mellem andre religioner set i relation til kristendommen. Hvilken betydning har det for vores livssyn og hverdag i nutiden?
- Hvilke menneskesyn afspejler de forskellige religioner? Lad eleverne diskutere for og imod de forskellige syn; inddrag også portfolio her. Lad eleverne tænke over følgende: Hvorfor er der forskellige religioner? Hvordan præger forskellige religioner og livsanskuelser hverdagen i Grønland? Hvordan kan religion ændre menneskers liv? Hvordan kan religion ændre historiens gang? Sker det fx i dag? Hvad styrer et menneskes liv? Er religion en privatsag? Hvordan vil du forklare, hvad bøn er, hvad religion er, hvad tro er, hvad det vil sige, at noget er helligt og hvad en gud er?
- Efterbearbejdning på måltidstemaet kan være, at eleverne gør rede for egne madvaner, livretter osv. Spørgsmål til eleven: Hvorfor er der ting, som du ikke spiser? Hvilke regler har du for bordskik derhjemme? Beder du fx bordbøn?
- Lad eleverne diskutere evt. sammenligne opstandelsestro og reinkarnation. Den enkelte elev kan i sin logbog eller portfolio skrive korte referater af gruppernes oplæg – samt tilføje egne holdninger.
- Diskuter med eleverne det okkultes evt. positive og negative aspekter. Da spirituelle oplevelser er subjektive og meget personlige, er det vigtigt at diskussionerne foregår i en tryk og accepterende ramme, så der ikke er nogen, der føler sig 'udleveret' eller på anden måde sat i en ubehagelig situation.

Baggrunds- og grundmaterialer til læreren:

Finn Stéfansson & Asger Sørensen: *Gyldendals religionsleksikon* 1999.

Jødedom:

Peter Boile Nielsen: *Jødisk eksistens. Indfaldsvinkler til moderne jødedom*. Gads forlag 1999.

Oskar Skarsaume: *Kristendommens jødiske rødder* (bd. 1-2, Credo 1996-1998).

Vilhjálmur Öm Vilhjálmsson: *Om jøder i Grønland*. I: Rambam nr. 12 (2003), s. 117-122.

Islam:

J. M. Steffensen: *Islam ...*, Systime 2001.

Lissi Rasmussen og Lena Larsen: *Islam, kristendom og det moderne: en antologi*. Tiderne Skifter 2004.

Naser Khader: *Ære og skam*, Borgen 1999.

Niels Henrik Arendt: *Gud er stor! Om islam og kristendom*, Anis 1994.

Jakob Skovgaard-Petersen: *Moderne islam. Muslimer i Cairo*. Gyldendal 1995.

Jørgen Bæk Simonsen: *Islam med danske øjne*. Akademisk Forlag 2004.

Kaj Ove Krogh: *Islam – møde med koranen*; i serien Tro & Etik; OP-forlaget 1996; ISBN: 87-7794-298-1.

Politiken, sektion 4, 31.01.01: *Temaavis om Islam*.

Judith Winther: *Martin Buber* (Anis 2003).

Østens religioner:

Esben Andreasen: *Buddhismen ...*, Gyldendal Uddannelse 2002.

Esben Andreasen: *Shin-Buddhismen*, Gyldendal Video/Fønix Film 1992-93 + bog: Gyldendal undervisning, ISBN 87-00-189758-5.

Birthe Mølhave: *På sporet af indernes sjæl*; Systime 1995; video.

New Age og spiritualitet:

Lise Debel Christensen: *New Age etik*. Gyldendal 1996.

Palle Gad, m.fl.: *New Age – kultur-strømning eller paradigmeskifte?*; Munksgaard 1995; ISBN: 87-16-11089-7.

Religioner & Religiøse Bevægelser; Politikens Forlag 1996; ISBN: 87-567-5479-6.

Philip Wilkinson: *Mytologier*; Carlsen 1998; Isbn: 87-562-8074-2.

Til eleverne (på dansk):

Østens religioner:

Svend Guttormsen: *Buddhisme*. Serie. Troens Verden. Gyldendal 2004.

Sue Penney: Forlaget Flachs i serien: Religion og Kultur: *Buddhisme*, ISBN 87-627-0068-5.

Hinduisme, ISBN 87-627-0061-8.

Serien: Verdensreligioner (med studiemappe)

F.M. Poulsen: ”*Hinduismen*”, Alinea 1997.

F.M. Poulsen: ”*Buddhismen*”, Alinea 1997.

Islam:

Aminah Tønnsen. *Islam*. Serie Troens Verden. Gyldendal 2003.

Sue Penney: Forlaget Flachs i serien: Religion og Kultur: *Islam*, ISBN 87-627-0014-6.

Shahid Qader: *Én gang perker ...*, dlf 1995.

1001 Nats eventyr.

(fortsættes næste opslag)

Læringsmål	Forslag til undervisningen

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
	<p><u>Jødedom:</u> Sue Penney: Forlaget Flachs i serien: Religion og Kultur 2004. <i>Jødedom</i>, ISBN 87-627-0006-5 Serien: Verdensreligioner (med studiemappe). Ole Christian Kvarme: <i>Lad os fejre påske. Oplæg til jødisk-kristen påskefejring</i> (Dansk Luthersk forlag 2002). Sharon Barron: <i>Moses og jødedommen</i>. Flachs forlag 2002 Bent Melchior: <i>Jødedom</i>, Serien: Troens Verden. Gyldendal 2004.</p> <p><u>New Age – spiritualitet:</u> Tobias Høybye: <i>Nye religioner</i>. Serie Troens Verden. Gyldendal 2003. Poul Fersling: <i>Mystikkens verden</i> (Pol. 1986) <i>Mysteriet om-serien</i> (Gyldendal) – www.gyldendal-uddannelse.dk. <i>Læs kritisk om-serien</i> (Gyldendal Udd. – fx Kim Møller Hansen: <i>Ufoerne</i>, Lars Thomas: <i>Mystiske væsner</i> og Klaus Aarstleff: <i>Trolldom og forbandelser</i>.) Video: Morten Henriksens film: <i>Den skjulte virkelighed – om meditation, klarsyn, healing og nyreligiositet</i>, Danmark 1987.</p> <p><u>Til eleverne (på grønlandsk):</u> Serien <i>Livets Milepæle/Inuunermi Aqqusaartakkat</i> Ilinnuiusiorfik 2004: Anita Ganeri: <i>Inuuneq Nutaaq - erniuneq upperisarsioqatigiiffinni assigiinngitsun</i>. Anita Ganeri: <i>Inersimasunnulerneq – ikaarsaariarneq upperisarioqatigiiffinni assigiinngitsuni</i>. Anita Ganeri: <i>Katinneq - aappariinneq. upperisarsioqatigiiffinni assigiinngitsuni</i>. Anita Ganeri: <i>Angalanerup Naggataa – Toqu upperisarsioqatigiiffinni assigiinngitsuni</i>. Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Atuagartaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinnuiusiorfik 2001. Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Ilinniartitsisup atuagaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinnuiusiorfik 2001. Jens Balle & Jens Jørgen Nygaard: <i>Atuartup atuagaa 7/8 Kristumiussuseq</i>. Ilinnuiusiorfik 2001.</p>

Filosofi og etik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender de vigtigste moderne filosofiske, psykologiske og naturvidenskabelige teorier om og tolkninger af tilværelsen • kan anvende logiske argumenter for og i mod egne og andres synspunkter 	<p>Dette emneområde kan med fordel inddrages i et tværfagligt samarbejde med faget personlig udvikling. Alle undervisningsforløb i filosofi og etik bør være emnestyrede tværfaglige projekter, også internt i faget, således at bibelkundskab, inuitisk religion og andre religioner inddrages her.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stil enkeltvis eleverne spørgsmålet: Hvornår reagerer du med fordomme? Og hvordan kan du være reflektiv og nuanceret i dine vurderinger? • Del eleverne i grupper, der hver især skal undersøge (fx via internettet) én nutidig filosofisk, psykologisk eller naturvidenskabelig teori, og lad dem diskutere og argumentere for de etiske synspunkter, der ligger bag. • <i>Døden og livet</i> er et godt udgangspunkt for et tværfagligt undervisningsforløb. Hvad vil det sige 'at sige verden ret farvel'? Hvordan har man igennem tiderne og i forskellige kulturer oplevet døden og begravelsesritualer? Hvad fortæller vores syn på døden om vor måde at leve livet på? Er det en synd at tage sit eget liv? Kommer man i himlen, hvis man ikke er blevet døbt? Hvilke perspektiver giver det på livsførelsen, om man har evigt liv (som i kristendommen), mange liv i form af reinkarnation (som i de østlige religioner), lever videre i slægten (som i jødedommen) eller ophører med at eksistere ved døden? • Gennemfør et tværfagligt forløb i samarbejde med grønlandsk, dansk og eventuelt engelsk for at illustrere nogle forskellige filosofiske, religiøse og etiske problemstillinger i en nutidig sammenhæng. Der findes mange gode romaner, som er velegnede til aldersgruppen.

Filosofi og etik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Få eleverne til selv at formulere deres syn på livet, årsag-virkning og Guds- og naturforhold. Læg mærke til, om eleverne har fået en fornemmelse for, at der er flere meget vidtgående og forskellige måder at anskue mennesket, dets omgivelser og samspil med hinanden på. Det er vigtigt, at eleverne får en begyndende fornemmelse af, at den måde, hvorpå vi ser på et menneske, har en afgørende betydning for den måde, hvorpå vi behandler dette menneske. • Lad eleven i sin logbog eller portfolio skrive de synspunkter ned, som blev drøftet i klassen. • Det er meningen, at eleverne i arbejdet med fænomener som fx liv og død skal kunne bruge dem i en eksistentiel sammenhæng, hvor de også inddrager teorier om sorgbehandling (psykologi) og om fx hjerne- og hjertedøds-kriteriet, organdonation, aktiv dødshjælp, dødsstraf m.v. • Lad eleverne to og to skrive 3 ord ned, som de synes er væsentlige at arbejde videre med. Læreren opsamler på tavlen, hvad eleverne er kommet frem til. Det kan fx være død, at miste, engle, Gud, menneske. Eleverne kan også lave dagbogsskrivning for enten hovedpersonen eller en af de centrale bipersoner, hvor der kan komme en god klassesamtale i gang angående synsvinkler o. lign. Eleverne kan herefter male et maleri med udgangspunkt i ordene fra logbogsopsummeringerne. Eleverne bedes tænke over motiv- og farvevalg. Malerierne hænges op til fernisering, hvor der gives kommentarer til billederne. Der skal her tales om maleriets muligheder i forhold til det sproglige. Det er ønskeligt med et gruppeprodukt, som fremlægges i klassen, evt. også fremvises for andre klasser på skolen. Til yderligere efterbearbejdning kan man arbejde videre med spørgsmål om, hvad en bedemand laver og evt. få en snak med en sådan. 	<p><u>Baggrunds- og grundmateriale til læreren:</u> Poul Lübcke o.a.: <i>Politikens filosofileksikon</i>, Politiken 1983. Arne Næss: <i>Filosofiens historie</i>, bd. 1-3, Vinters Forlag 1971. Arne Næss: <i>Moderne filosoffer</i>. Vinters Forlag 1965. Jens Kyrstein: <i>Filosofi 1 og 2</i>, Munksgaard 1986. Wilhelm Weischedel: <i>Forstå filosofferne</i>, Gyldendal 1997. Bryan Magee: <i>Politikens bog om de store filosoffer</i>, Politiken 1999. Peter Thielst: <i>Man bør tvivle om alt...</i>, Gyldendal 1996. Lund, Pihl & Sløk: <i>De europæiske ideers historie</i>, Gyldendal 1992. Bent Raymond Jørgensen o. a.: <i>Videnskaben eller Gud?</i> DR 1998. (NB! Både tv-udsendelse og bog). K.B. Madsen o. a.: <i>Psykologisk leksikon</i>, Gyldendal 1974. K.B. Madsen o. a.: <i>Psykologiens bjergtoppe</i>, DR/Akademisk 1998. Uffe Juul Jensen: <i>Moralsk ansvar og menneskesyn</i>, Munksgaard 2001. Svend Andersen: <i>Som dig selv – indføring i etik</i>. Aarhus Universitetsforlag 3. udgave 2003. Svend Andersen, Niels Grønkjær og Troels Nørager: <i>Religionsfilosofi: Kristendom og tænkning</i>. Gad 2002. Antologi – flere forfattere: <i>Et godt liv – mere end dig selv</i>. Philosophia 2004. Jan Lindhardt: <i>De syv dødsynder</i>. Rosinante 2001. Poul Saxe: <i>Grundholdninger. Entydighed og dialog i filosofiens og teologiens historie</i>; Multivers 2001. Birthe Dræby: <i>Kys Livet – filosofi og livsforståelse?</i> lærerens bog, Nyt Nordisk Forlag 1997-98/2000. Kirsten Dræby: <i>Inderst inde</i>, Nyt Nordisk Forlag 2001. Astrid Holm: <i>Den første filosofi</i>, Systime 1999; ISBN 87 7783 749 5. Astrid Holm: <i>Fire menneskesyn</i>, Systime 1996. Arne Jørgensen: <i>Fornuft og livsklogskab</i>; Systime 1995; ISBN 87 7783 451 8. Jimmy Zander Hagen: <i>Eksistens og Ansvar</i>; Gyldendal 1999; ISBN 87-16-11544-9. Øistein Hølleland: <i>Livssyn</i>; Forlaget Modtryk 1993; ISBN: 87 7394 293 6. Jostein Gaarder: <i>Softes Verden</i>; Høst 1995. Jostein Gaarder: <i>Maya</i>. Høst 2000 – en bog bl.a. om evolutionslæren – set i et filosofisk lys. Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked: Nye Veje; Nuuk 2000; Isbn: 87-988279-0-1. Karsten Georg Hansen; <i>Verdensopfattelser</i>; OP-forlag 1995, ISBN 87-7794-246-9. Karsten Georg Hansen: <i>Menneskebilleder</i>; OP-forlag 1996, ISBN: 87-7794-327-9. Knud Munksgaard: <i>Hvad kommer det mig ved?</i>; Ny Nordisk Forlag 1993; ISBN: 87-17-06414-7 (bliver snart versioneret til grønlandsk). <i>Dit Valg: Dit Liv</i>; Det kriminalpræventive Råd, ISBN: 87-88789-28-4. Mogens Hindsberger: <i>Etik for teenagere</i>; MC 1989. Javier Perez de Cuellar: <i>Global Etik</i>, Mellemløst Samvirke, 1998; ISBN 87-7028-985-9. <i>Atuagadliutit & Sermitsiaq: Diverse artikler om de valgte emner</i>; kontakt selv redaktionerne.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• kan gøre sig etiske overvejelser om den naturvidenskabelige udvikling</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne opstille <i>de 10 vigtigste leverege</i> og diskutere dem, først i grupper og siden på klassen. Eleverne skal argumentere for deres valg af leverege – hvilke kan hele klassen blive enige om? Og hvilke ikke? Kan de forenes med samfundets regler/love? Sammenlign med De 10 Bud og med '<i>Det dobbelte Kærlighedsbud</i>' – hvad stemmer overens med elevernes regler? Og hvad gør ikke? Sammenlign de etiske regler i vores kultur med andre kulturer og religioner – og diskutér dem. Opstil regler for klassen/skolen – evt. i forbindelse med et tværfagligt projekt om etik for alle skolens elever og lærere (og forældre). • Lad eleverne individuelt opstille to kolonner, én med deres egne gode sider og én med de mindre gode sider. Lad eleven derefter selv fremkomme med forslag til styrkelse af de gode sider – og til bearbejdelse af de mindre gode sider. • Stil eleverne spørgsmålene: Hvordan med etikken i de mails og SMS/beskeder, som vi sender til hinanden? Hvordan med venskaber og kærestehilsener? Hvordan med mobning over mobiltelefonen? Hvordan forhindrer vi, at der kommer beskeder med betegnelser som fx 'luder' eller øgenavne, som kan være ødelæggende for selvværdet? • Besøg politi, domhus, sygehus, arbejdsplads m.v. og få en snak med de ansatte om deres områdes etik (eleverne har på forhånd planlagt besøg – og de spørgsmål, de ønsker at stille). • Eleverne skal lære om begreberne: præmis, argument, påstand, gyldighed – og om etisk argumentation. Hvad gør et argument gyldigt og holdbart? Lad eleverne forklare med egne ord, hvad der menes med generalisering? • Lad eleverne anskaffe en avis og slå fx op i læserbrevsspalterne for at undersøge deres argumentationer og holdninger. Spørgsmål til eleven: Er du enig eller uenig med holdningerne? Holder argumentationerne? Hvordan ville du formulere et læserbrev, så det blev sagligt velbegrunderet?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lav på klassen et etisk råd, der skal repræsentere hver deres holdninger. Det kan fx være spørgsmålet om abort, hvor en elev kan repræsentere en muslim, en anden en katolsk præst, en tredje en ateistisk kvindesagsforkæmper, en fjerde en læge osv. Eleverne laver forskellige oplæg ud fra, hvilke emner, som tages op. • Eleven kan evt. bruge sin logbog, hvori målene opstilles, følges op og evalueres. Men da det er meget personlige og meget følsomme oplysninger, skal det være op til eleven selv, om han/hun vil holde det for sig selv til egen selvevaluering eller om det skal evalueres med (klasse)læreren eller med en god kammerat. • Eleverne skal have mulighed for at diskutere både fordele og ulemper ved den teknologiske udvikling. Samarbejd eventuelt med sprogfagene, hvor der kan læses skønlitteratur om, hvordan mennesket hele tiden har måttet forholde sig til nye måder at indrette sig i tilværelsen på. Science-fiktion kan være et godt udgangspunkt for en debat. • Lad eleverne evaluere besøgene: Hvad har jeg lært? Hvad var godt? Hvad var mindre godt? Husk, at de skal argumentere for deres synspunkter. • Lad eleverne tænke på en sag, som de har en klar holdning til, og lad dem skrive en kort tekst, hvor de præsenterer deres holdning, og hvor de husker at få alle præmisserne med. • Eleverne arbejder herefter sammen to og to, og ser på, om de kan gennemskue præmisser og konklusion. Arbejdet vil være oplagt i et samarbejde med grønlandsk, dansk og samfundsfag. • Få eleverne til at formulere to forskellige læserbreve: et hvor man anvender argumenter, og et hvor man ikke gør det. 	<p><u>Video:</u> Thomas Vinterberg: <i>Drengen, der gik baglæns</i> (Danmark 1994). Undervisningsmateriale på www.dfi.dk Elisabeth Rygaard: <i>Blomstens ansigt</i> - en film om den moderne død (Danmark 1989). Undervisningsmateriale på www.dfi.dk Natasha Arthy: <i>Mirakel</i> (dansk spillefilm fra 2002). Undervisningsmateriale på www.skole-kirke.dk <i>Det skaldede spøgelse</i>, instruktør Brita Wielopolska – efter roman af Bent Rasmussen: <i>Jasper, Hankatten og det skaldede spøgelse</i>. Dansk spillefilm for børn, Crone film 1992.</p> <p><u>Litteratur til eleverne (på dansk):</u> Jostein Gaarder: <i>I et spejl – i en gåde</i>. Høst og Søn 1996. Jostein Gaarder: <i>Julemysteriet</i>, Høst og Søn 1993. Jostein Gaarder: <i>Kabalemysteriet</i>, Høst og Søn 1993. Per Thyssen: <i>Døden skal du lide: en tværfaglig bog om dødsstraf, etik og menneskesyn</i>. OP-forlags serie: Etik og Tro 1992. Bog og video: <i>Dead Man Walking</i> (om en nonnes oplevelser med at være 'trosvidne' for en dødsdømt morder i U.S.A.).</p> <p><u>Nogle musikforslag:</u> Bazaar: <i>En gudedrøm</i> (om Balders død/en parallel til Jesuskikkelsen i den nordiske mytologi). Det egner sig til fx mimespil/dramatisering.</p> <p><u>Musikvideoer er vor tids lignelser.</u> Se på symboler for tro og synet på livet og døden i elevernes foretrukne musik (jf. nogle heavy-rock videoer, hvis tema er døden). Den grønlandske rapgruppe: Prussic, kan også bruges.</p> <p>Spil et <i>rekviem</i>, fx Mozarts. Tobias Trier: <i>Hvor kun englene ved</i> (en tekst om at miste) fra cd'en: <i>Pigen der kalder</i> (2004).</p> <p><u>Til eleven (på dansk):</u> Karen Sander: <i>De syv dødsynder</i>. Borgen 2004. John Rydahl: <i>På jagt efter virkeligheden</i>. Bind 1. Ved livets begyndelse. Bind 2. Ved livets slutning. + lærervejledning, Religionspædagogisk Forlag 1986. Tværfagligt mellem religion, dansk, biologi, fysik/kemi.</p> <p><u>Til eleven (på grønlandsk):</u> Jostein Gaarder: <i>Sofiep silarsuaa</i>. Filosofiip oqaluttuassartaa pillugu oqaluttualiaq. Atuakkiorfik 2002.</p> <p><u>Til læreren:</u> F. Collin: <i>Derfor – bogen om argumentation</i>. Hans Reitzel 1987. D. Føllesdal m.fl.: <i>Politikens introduktion til moderne filosofi og videnskabsteori</i>. Politiken 1992. Harald v. Hielmcrone: <i>Etisk argumentation</i>. Berlingske Forlag 1975. Vagn Andersen, Søren Høring og Lars Reuter (red.): <i>Tanken menneskets ret. Religiøse, juridiske og filosofiske aspekter ved menneskerettighederne</i>. Anis 2004. Hatla Thelle og Ida Elisabeth Koch (red.): <i>Sociale menneskerettigheder</i>. Akademisk forlag 2004. Anette Faye Jacobsen: <i>Ret mig her og ret mig dér</i>, Zoomserien, Gyldendal 1997, ISBN: 87- 00-28486-6 (FS). Ditte Goldschmidt, m.fl.: <i>Menneskerettigheder – en grundbog</i>, Gyldendal undervisning 1997; ISBN: 87-00-29234-6 (FS).</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender til menneskerettighederne og baggrunden herfor 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskuter med eleverne, hvad betingelserne er for det gode liv, sådan som vi har set det ovenfor med opstilling af 10 leveregler. Hvordan argumenterer vi for det gode liv? Hvem skal livet være godt for? Skal det først og fremmest være godt for mig, og så er det lige meget med de andre? Eller skal det først og fremmest være godt for familien/samfundet, sådan som det var i de gamle inuitsamfund og de gamle danske bondesamfund før enevældens tid? Hvilke etiske holdninger findes der? Er Menneskerettighederne og Børnekonventionen universelle eller udtryk for et bestemt værdisæt? • I forbindelse med et etik-forløb tages der udgangspunkt i H.C. Andersens eventyr: <i>Historien om en Moder</i>, som i sin argumentation kan bruges til at illustrere det svære valg, man også i dag kan stå i, når der skal vælges organdonation eller ej. Er det rigtigt af os at 'lege Vor Herre' og at opstille et 'reservedelslager' for mennesker? Hvad med rige og fattige lande? Er det rimeligt, at der er nogle i den vestlige verden, som kan betale sig til en ny nyre i fx Indien? Andre etiske diskussioner kan omhandle spørgsmålet om abort, dødsstraf, aktiv dødshjælp, gensplejsning og kunstig befrugtning.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Bed eleverne overveje i hvilket omfang lever den enkelte elev op til de leveregler, han/hun selv har været med til at opstille? Og til samfundets leveregler og love generelt? Det er så op til eleven om overvejelser skal forblive som selvevaluering eller skal debatteres med andre. • Lad eleverne gøre rede for forskellige religioners/kulturers etiske leveregler – og sætte dem i relation til FN's Menneskerettighedserklæring fra 1948 og FN's Børnekonventionen fra 1989. Der skal her anvendes enten logbog eller portfolio. • Som efterbearbejdning eller perspektivering kan man foretage en ekskursion til et sygehus og snakke med en patolog, en sygeplejerske eller en bedemand om, hvilke etiske forholdsregler de har ved omgang med lig, når den døde skal undersøges og siden lægges i kiste. Hvilke begravelseskikker har vi eller har vi haft? Hvilke forskelle og ligheder er der her mellem religionerne? • Få eleverne til at diskutere, om det er rimeligt, at vi har udstillinger af døde mennesker – mumierne i Nuuk? Hvad med hensynet til gravfreden? Kunne eleverne selv tænke sig at blive udstillingsgenstand, når de døde? Hvorfor – hvorfor ikke? 	<p>Johannes Sløk: <i>Kristen moral før og nu</i>. Hans Reitzel 1959/1997.</p> <p>Peter Thielst: <i>Det gode. Etik og moral</i>. Det lille forlag 1997.</p> <p>Eva Maria Larsen: <i>Religion og menneskeret: om jødedom, kristendom og islam</i>. Det danske center for menneskerettigheder 2002.</p> <p>Eskil Dickmeiss: <i>Etik hos Inuit</i>. Ilisimatussafik 2000.</p> <p><i>Omsorgsetik. Grundlag, værdier og etiske teorier i arbejdet med mennesker</i>. Hans Reitzel, 2. oplag. 2004.</p> <p>Alison Brownlie: <i>Hvorfor krænker folk menneskerettighederne?</i> Bogfabrikken Fakta 2004.</p> <p>Lars Bo Bojesen: <i>Fænomenet Ånd. Syv filosofiske essays</i>. Gyldendal 1993.</p> <p>Torben Blankholm: <i>Børn og rettigheder – lærervejledning: jagten på et godt liv</i>. Alinea 2003.</p> <p><u>Til eleverne (på dansk):</u></p> <p>Jens Raahauge: <i>Børnekonventionen giver perspektiv i undervisningen. Et oplæg</i>. Unicef Danmark 2004.</p> <p>Lillian Hjorth og Vigdis Hjorth (red.): <i>Læsebog for levende. Tekster, tanker og hårde facts</i>. Carlsen 2004.</p> <p>Jens Jørgen Nygaard: <i>Menneskerettighederne</i>. Forum 1990.</p> <p>Torben Blankholm & M. Rothstein: <i>Børn og rettigheder. Jagten på et godt liv</i> (cd-rom, bog og 2 videokassetter).</p> <p><i>Mit liv – min verden: en bog om klodens børn og deres rettigheder</i>. På dansk ved Jesper Klein. Carlsen 2003.</p> <p>www.menneskeret.dk (klik selv ind på emnevalg).</p>

Æstetik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har videreudviklet og arbejdet med deres æstetiske syn gennem præsentation af religiøse kunstneriske udtryk 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne har undervejs i skoleforløbet set på kristne og andre religioners og ideologers billeder og symboler. Se atter på forskellige religioners og ideologiers symboler og gør rede for de såvel konkrete (denotative) som symbolske, 'bagvedliggende' (konnotative) lag i dem. Hvilke signalværdier har de? Hvilke virkemidler anvendes der? og hvorfor? Hvad er budskabet? • Se på film, og find de arketypiske symboler i fx <i>The Matrix</i>, <i>Star Wars</i>, <i>Lord of The Rings</i>, <i>Indiana Jones</i> og <i>Harry Potter</i>... • Lad eleverne ved hjælp af et power-point program lave historiske eller tematiske repræsentationer over emner af religiøs karakter efter eget valg og i relation til det valgte stof. • Eleverne arbejder videre med drømme eller 'fantasirejser' som led i deres personlige udvikling, og læser herunder om de vigtigste teorier på området. • De kan se på forskellige typer af drømme i (den religiøse) litteratur og kunst og selv tegne eller fortælle om deres drømme, fx to og to. • De kan også med lukkede øjne lytte til musik og frit lade fantasien foretage en 'rejse', som de bagefter kan nedskrive, tegne eller samtale om. <p>Husk, at det ikke er tilladt at tolke andres drømme, ligesom der heller ikke må guides som ved egentlige fantasirejser, hvortil der kræves en terapeutuddannelse.</p>

Æstetik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Kan eleverne argumentere for, hvad han/hun synes er godt og dårligt, smukt/grimt (også vedrørende egne produktioner)? Udarbejd evt. i grupper kommentarer til billederne. • Eleverne giver hinanden kritik og uddyber i fællesskab og forklarer hinanden baggrunden for, hvorfor de enkelte grupper har valgt at fremstille personer og begreber i kunstnerisk form, som deres 'udstilling' udtrykker. • Eleverne samler kopier og egne tegninger m.v. af diverse symboler og beskrivelserne i tilknytning hertil i deres portfolio. • Lad eleverne evaluere brugen af IT i faget. Hvad kan det bruges til/ ikke bruges til? Hvad skal man være opmærksom på ved brugen af informationssøgning på internettet? Kildekritik? • Lad eleverne skrive eller tegne deres drømme eller fantasirejser – og evt. selv tolke dem ved hjælp af fx tegnetolkningsmetoden. 	<p><u>Baggrunds- og grundmaterialer til læreren:</u> M. Ullmann & N. Zimmermann: <i>Forstå dine drømme</i>. Borgen 1987. Ole Vedfelt: <i>Drømmenes dimensioner...</i> Gyldendal 1989. Torsten Ingemann Nielsen o. a.: <i>Fantasirejser...</i> Klitrose 1983. J.E. Cirlot: <i>Symbolordbog</i>. Sct. Ansgar 1993. S.T. Achen: <i>Symboler omkring os</i>. Gad 1985. Frithiof Dahlby: <i>Symboler og tegn i den kristne kunst</i>. Clausen 1979. Birgitte Bech: <i>Kristendommens billeder – en symbolverden</i>. Systime 1991; ISBN: 87-735-887-5. Asger Petersen: <i>Dit ubevidste – om drømme</i> (viden til mere-serien). Gyldendal 1997. <i>Sådan tegner man sig rask</i>. Illustreret Videnskab, december 1990. <i>På rejse i fantasiens rige</i>, Illustreret Videnskab, november 1991. <i>Visualiser dig til en bedre hverdag – og ferie</i>. Femina, 24/1994 Jimmy Zander Hagen: <i>Filosofisk æstetik. Indføring og tekster</i>. Gyldendal 2002. <i>Lys – et juleprojekt</i>, et skole-kirkeprojekt om jødedom og kristendom (Kulturhistorisk museum 2002).</p> <p>se hjemmesider på nettet: www.smc.qld.edu.au www.mrarts.org</p> <p><u>Til eleven (på dansk):</u> Peter Nyord oa.: <i>Drømmeporte</i>. dlf 1993. Bent Faurby: <i>Dine Drømme</i>. Gyldendal 1994. Klaus Aarsleff: <i>Mysteriet om drømme...</i> Gyldendal 2003. <i>Fordomme eller gensidig forståelse?</i> Udgivet af Landsnetværket for folkekirkelige skoletjenester og skole-kirke-samarbejder i Danmark 2004 (2 hæfter og en dvd). Peter Laursen: <i>Sådan får du ideer. Lær om inspiration og kreativitet</i>. Forlaget Hellas 2002.</p> <p>Diverse film, musik og sange.</p> <p>Besøg også det lokale bibliotek, hvis det er muligt.</p>

